เขียนโดย ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช
วันอังคารที่ 26 กุมภาพันธ์ 2019 เวลา 13:02 น. - แก้ไขล่าสุด วันอังคารที่ 26 กุมภาพันธ์ 2019 เวลา 13:02 น.

หนังสือ The Knowledge Illusionn : The Myth of Individual Thought and the Power of Collective Wisdom (2017) เขียนโดย Steven Solomon & Philip Fernbach
บอกว่าปัญญาไม่ใช่มีแค่มิติปัญญาของปัจเจกบุคคลเท่านั้น

แต่ปัญญาที่มีพลังขับเคลื่อนความก้าวหน้าของมนุษย์ เป็น
ปัญญารวมหมู่

ผู้เขียนคือ Steven Solomon เป็นศาสตราจารย์ด้าน cognitive linguistics, Brown University และเป็นบรรณาธิการของวารสาร Cognition ส่วน Philip Fernbach
เป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ด้านการตลาด มหาวิทยาลัย โคโลราโด้

เรามักจะได้รับการบอกเล่า ว่าการก้าวกระโดดของวิทยาการเกิดจากบุคคลที่เป็นยักษ์ใหญ่ด้านปัญญา เช่น เซอร์ ไอแซค นิวตัน, อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์, ชาร์ลส ดาร์วิน เป็นต้น ซึ่งเ
ป็นความจริง

แต่เป็นความจริงที่ไม่ครบถ้วน

เบื้องหลังการค้นพบที่ยิ่งใหญ่นั้นๆ ยังมี “ปัญญารวมหมู่” อยู่เบื้องหลัง

มายาคติอย่างหนึ่งคือ คนเรามักคิดว่าตนรู้มากกว่าที่เป็นจริง กล่าวใหม่ว่า คนเรารู้น้อยกว่าที่ตนเองคิดว่าตนรู้ มายานี้เรียกว่า IoED (Illusion of Explanatory Depth) มีตัว
อย่างง่ายๆ เรื่องความรู้ความเข้าใจว่ารถจักรยานทำงานอย่างไร

นักจิตวิทยาเอาร่างรูปรถจักรยานที่มีส่วนประกอบไม่ครบ

ให้ตัวอย่างผู้ถูกทดลองวาดเติมให้ครบ

พบว่าคนส่วนใหญ่เติมได้ไม่ครบชิ้นส่วนสำคัญ

สมองมนุษย์ไม่ได้มีไว้ทำหน้าที่คลังความรู้ ฟังดูแปลก มีคนหาวิธีคำนวณว่า หากสมองมนุษย์เป็นคล้ายคอมพิวเตอร์ชีวภาพ ที่ทำหน้าที่เก็บข้อมูลความรู้

เขียนโดย ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช
วันอังคารที่ 26 กุมภาพันธ์ 2019 เวลา 13:02 น. - แก้ไขล่าสุด วันอังคารที่ 26 กุมภาพันธ์ 2019 เวลา 13:02 น.

ใช้วิธีคำนวณหลายวิธี ผลออกมาตรงกันว่าสมองมีความจุเพียงประมาณ

1 gigabyte

เรื่องราวต่างๆ ในโลกมีมากมายและซับซ้อนเกินสมองมนุษย์จดจำ

ถ้าเช่นนั้น สมองมนุษย์วิวัฒนาการมาเพื่อทำอะไร

คำตอบคือ สมองมนุษย์วิวัฒนาการมาทำหน้าที่ปฏิบัติการ (action) โดยมีลักษณะจำเพาะต่างจากสมองสัตว์อื่นที่การทำหน้าที่วินิจฉัยเหตุผล (diagnostic reasoning) คือ

การคิด

จากผลไปหาเหตุ

ซึ่งทำได้ยากกว่าการคิดจากเหตุไปหาผล

การคิดเป็นเหตุเป็นผลเชื่อมโยงกับความสามารถในการเล่าเรื่อง (storytelling) ซึ่งเป็นวิธีการง่ายๆ ที่มนุษย์ใช้สร้างความหมายของสิ่งต่างๆ ในโลก โดยเฉพาะความหมายของอดีต

และใช้สร้างความหมายของอนาคต

ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นนิยายหรือเรื่องในจินตนาการ

นี่คือความสามารถพิเศษของมนุษย์

ที่ทำให้มนุษย์คิดระบอบประชาธิปไตยขึ้นได้ในยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์

และทำให้มนุษย์ไปเหยียบดวงจันทร์ได้

มนุษย์เราใช้เหตุผลสองแบบ คือแบบใช้ปัญญาญาณ (intuition) กับแบบใช้การปรึกษาหารือใคร่ครวญอย่างรอบคอบ (deliberation) การคิดแบบใช้ปัญญาญาณเป็นการคิดคนเดียว ใช้ปัญญาส่วนตน

แต่การคิดอย่างปรึกษาหารือใคร่ครวญเป็นการคิดแบบใช้ปัญญาของคนอื่นด้วย แม้จะใคร่ครวญไตร่ตรองคนเดียว เราก็คุยกับตัวเองคล้ายคุยกับคนอื่น

ซึ่งเป็นวิธีดึงเอาความคิดภายในออกไปภายนอกตัว เพื่อช่วยการคิด

เขียนโดย ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช
วันอังคารที่ 26 กุมภาพันธ์ 2019 เวลา 13:02 น. - แก้ไขล่าสุด วันอังคารที่ 26 กุมภาพันธ์ 2019 เวลา 13:02 น.

ซึ่งหมายความว่า มนุษย์เราคิดด้วยร่างกายและโลกรอบตัวด้วย ไม่ใช่แค่ใช้สมอง ตัวอย่างหนึ่งคือ embodiment ซึ่งหมายถึงเราใช้การออกท่าทางช่วยการคิด

ดังกรณีเรานับจำนวนโดยนับนิ้ว

หรือสะกดคำโดยใช้กระดาษและดินสอช่วย

เราจดจำสภาพแวดล้อมรอบตัวที่เคยชินไว้ ช่วยลดภาระการคิดลงไปได้มากมาย

เปรียบเสมือนเราใช้โลกหรือสภาพแวดล้อมรอบตัวช่วยการคิด

นอกจากนั้น เรายังใช้อารมณ์เป็นดั่งคลังความจำ เราไม่ต้องคิดหลีกเลี่ยงเลยเมื่อเผชิญสิ่งอันตรายหรือน่าขยะแขยง

มนุษย์เรามีความสามารถคิดร่วมกัน และร่วมมือกัน ตามทฤษฎี social brain hypothesis การที่มนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นสังคม ทำให้สมองวิวัฒน์สู่ความซับซ้อนมากขึ้น ยิ่งทำให้สังคมมนุษย์ซับซ้อนขึ้น กระตุ้นให้สมองยิ่งซับซ้อนขึ้น เป็นวงจรสร้างความซับซ้อนของสมองและของสังคมมนุษย์

นำไปสู่การแบ่งงานกันทำ

แบ่งภาระการคิดกัน

ซึ่งเกิดขึ้นได้เพราะคนในชุมชนหรือสังคมเดียวกันมีเป้าหมายเดียวกัน

ลักษณะพิเศษ ๒ ประการ คือ
การแบ่งงานกันคิด

และ
การมีเป้าหมายร่วมกัน

นำไปสู่การบรรลุสิ่งที่มนุษย์ไม่น่าจะทำได้เช่นการประดิษฐ์สมาร์ทโฟน และการสำรวจอวกาศ

ลักษณะพิเศษสองประการของมนุษย์นี้ คอมพิวเตอร์ที่ฉลาดที่สุดไม่มี

แต่มนุษย์ก็มีจุดอ่อนที่ group think ซึ่งนักจิตวิทยาสังคมอธิบายว่า เป็นปรากฏการณ์ที่ “พวกมากลากไป” ดังกรณีประชาชนสนับสนุนฮิตเล่อร์ สตาลิน และเหมาเจ๋อตง

และในกรณีฟองสบู่การเงินในประเทศไทยช่วงปี ๒๕๓๖ - ๒๕๔๐ (อันนี้ผมเติมเอง)

เขียนโดย ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช
วันอังคารที่ 26 กุมภาพันธ์ 2019 เวลา 13:02 น. - แก้ไขล่าสุด วันอังคารที่ 26 กุมภาพันธ์ 2019 เวลา 13:02 น.

นักการเมือง และคนบางจำพวกเป็นผู้เชี่ยวชาญในการสร้าง group think คนเราจึงต้องรู้เท่าทัน โดยการฝึกทักษะการคิดเชิงเหตุ-ผล

หนังสือเสนอให้นิยาม ความฉลาด เสียใหม่ จากการวัดไอคิว เป็นการวัดความสามารถ และความถนัดในการทำงานร่วมกันเป็นทีม และต้องจัด การศึกษา ที่ฝึกความสามารถด้านความร่วมมือ

โดยเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้จากการฟังการบรรยาย เป็นเรียนโดยการทำกิจกรรม

เน้นกิจกรรมที่ทำเป็นทีม

เพื่อฝึกทักษะการคิดร่วมกัน

วิจารณ์ พานิช

๒๕ ต.ค. ๖๑